

З метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень щодо оптимізації рівня виробничих запасів доцільно використовувати систему управління виробництвом, яка призначена для виконання функцій підготовки та налаштування параметрів виробничого процесу, планування обсягів виробництва, розрахунку календарних графіків виробництва, потреб у матеріальних ресурсах і виробничих потужностях, контролю ходу виробництва, обліку матеріалів, продукції та напівфабрикатів, браку і відходів, формування виробничої звітності та калькуляції витрат на виробництво.

Література

1. Чаплінський Ю. П. Мобільні інформаційні системи підтримки прийняття рішень / Ю.П. Чаплінський // Наукова-технічна інформація. – №1. – 2003. – С.22-26.
2. Майовець Є.Й. Значення інформаційного забезпечення в державному управлінні аграрним сектором України / Є.Й. Майовець, Н.В. Білецька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4 – С. 273-278.
3. Баутин В.М. Информационно-консультационная служба агропромышленного комплекса России / В.М. Баутин, В.В. Лазовский. – М. : Колос, 1996. – 442 с.
4. Белицкая О.Л. Датская модель организационно-консультационной службы фермеров / О.Л. Белицкая // Информ. бюлл. Минсельхоза России. – 1999. – № 9-10. – С. 46-51.
5. Веселовский, М.Я. Информационно-консультационная служба АПК России (Вопросы теории и практики) / М.Я. Веселовский. – М. : ФГНУ «Росинформагротех», 2002. – 228 с.
6. Михайленко И.М. Информационно-консультационное обслуживание АПК / И.М. Михайленко. – М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2000. – 194 с.
7. Демишкевич Г. Государственная поддержка и механизм формирования территориальной сети центров сельскохозяйственного консультирования / Г. Демишкевич // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2009. – № 5. – С. 14-16.
8. Михалева Т. Региональная ИКС / Т. Михалева // Экономика сельского хозяйства России. – № 7. – 2003. – С. 12-17.

УДК 658.016.8 (477.100)

Заярна Н.М.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Мігальчич Р.І.
Львівська комерційна академія

ПІДХОДИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ З УРАХУВАННЯМ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Постановка проблеми. Економічна ситуація в Україні кінця 2012 р. оцінюється багатьма фахівцями як критична для подальшого планування соціально-економічної політики держави. Необґрунтована економічна політика уряду, некеровані інфляційні процеси, тотальна економічна криза, політична нестабільність суспільства, спад ділової активності в економіці негативно впливають на результати діяльності підприємств. Низький рівень інтегрованості вітчизняної економіки, неефективне використання зарубіжного капіталу, різке погіршення кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків спричиняють помітні симптоми банкрутства у багатьох підприємств України.

Ключовою проблемою в сучасній економіці є криза неплатежів. Саме тому слово "банкрутство" лунає з кожним днем усе частіше. Причому, тенденції банкрутства поширюються не лише на окремих суб'єктів господарювання, а й на цілі сфери економічної діяльності. Проблеми банкрутства підприємств в Україні особливо загострюються в умовах економічної кризи. Водночас в такі періоди механізм банкрутства є своєрідним критерієм відбору більш ефективних підприємств. Отже, питання реструктуризації підприємств та їх банкрутства за умов дестабілізації економічної системи в Україні набувають особливого значення, що пов'язано з хронічним станом неплатоспроможності, нерентабельності, збитковості суб'єктів підприємницької діяльності [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню регулювання банкрутства чи відновлення їх платоспроможності в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних фахівців, серед яких С. Беляєв, Р. Біловал, О. Іващенко, В. Іорданов, І. Крисак та інші. Вітчизняними науковцями, що

започаткували розв'язання цієї проблеми, є: І. Бланк, А. Бутирський, О. Подольська, О. Терещенко та ін. Також слід відмітити сучасних науковців як Андрушко О. Б., Гук О. В., Коломієць Н. І., Матвійчук А. В., Шапурова О. О. та багато інших, предметом дослідження яких є проблема банкрутства. Разом з тим, у працях вітчизняних вчених немає єдиного підходу щодо регулювання банкрутства підприємств та відновлення їх платоспроможності. Проблеми щодо відновлення платоспроможності боржника та методи їх реалізації ще не стали предметом всебічного дослідження, а деякі теоретичні розробки носять фрагментарний характер. Зарубіжний досвід не завжди забезпечує об'єктивні результати при його застосуванні в умовах, що склалися в економіці України. З огляду на це, для вирішення проблем відновлення платоспроможності господарюючих суб'єктів необхідно звернутись до методів наукового пошуку оптимальних шляхів їх розв'язання, ґрунтовного економічного аналізу підприємницької діяльності та зовнішніх чинників, основними серед яких є політичні і нормативно-правові.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем регулювання банкрутства підприємства та відновлення його платоспроможності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" банкрутство – це визначена господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1]. Деякі науковці подають своє тлумачення цього поняття. Так, за визначенням В. Іорданова, банкрутство — процес, коли майно індивідуума чи організації, нездатної оплатити борги, забирається за рішенням суду і справедливо розподіляється між кредиторами після попередніх сплат, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута [8]. За Савицькою Г. В., банкрутство підприємства – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [9]. Але, у наш час банкрутство — це невід'ємний елемент ринкової економіки. Система норм, що регламентують відносини, пов'язані з банкрутством, являє собою господарсько-правовий інститут, якому властиве з'єднання публічно-правових і приватноправових засад [6].

Ситуація банкрутства підприємств є типовою для економіки не лише країн, що розвиваються чи функціонують в трансформаційному економіко-правовому полі, а і для будь-якої з розвинутих країн. Зокрема, у країнах Євросоюзу щороку банкрутує значна кількість підприємств і підприємців – з кожних 100 новостворених підприємств на ринку залишаються 20-30 [10]. Незважаючи на банкрутство частини фірм, економіка європейських країн розвивається із передбачуваними темпами. Це пояснюється тим, що законодавство і процедури банкрутства використовуються, в першу чергу, для оздоровлення економіки. Для нашої держави такі умови були створені після прийняття Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 30.06.1999р. Однак, незважаючи на це, в Україні в середньому зі 100 підприємств, які зареєструвалися, виживають тільки близько 15, інші протягом п'яти років ліквідовуються [10].

Одразу ж слід відзначити, що за результатами досліджень Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації "Ведення бізнесу" за показником "закриття бізнесу", до якого належить банкрутство, за рейтингом серед 183 країн світу, бізнес-клімат яких досліджувався, Україна у 2012 році посіла 156 місце, тоді як у 2011 році – 150, а у 2010 році – 145 місце. Кількість припинених справ щодо банкрутства – 674, в той час як в процедурах банкрутства перебуває близько 14 265 підприємств [12]. Крім того, варто відзначити, що під загрозою банкрутства в Україні перебувають у переважній більшості малі та середні підприємства, а стабільність розвитку ринкової економіки, як відомо, залежить від ефективності функціонування в країні малого та середнього бізнесу.

Однак, в умовах невизначеності економічної ситуації та недосконалої законодавчої бази щодо антикризового управління будь-яке підприємство за сферами та обсягами діяльності може опинитися у стані банкрутства. Насамперед, це пов'язано з тим, що окремо взяте підприємство не є ізольованим від економіки. Воно співпрацює з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, державою, споживачами, що, в свою чергу, чинить певний вплив на розвиток і функціонування його господарського механізму. Для більшості українських підприємств на сучасному етапі характерним є більш-менш однакове коло проблем, таких як порушення ритмічності виробничої діяльності внаслідок зміни економічного середовища, в якому вони існують; втрата традиційних ринків збуту власної продукції; розвиток інфляційних процесів і, відповідно, виникнення необхідності адаптації концептуальних засад управління фінансово-економічною безпекою підприємств. Розв'язання окреслених проблем залежить від групи зовнішніх чинників, основними серед яких є політичні та нормативно-правові.

На результати діяльності підприємств, передовсім, впливає недосконалість законодавчої бази, тому доцільно детальніше зупинитися на проблемах правового регулювання банкрутства в Україні. Однією з причин є нерегульованість законодавства. Так, Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», містить низку суперечностей, які

ускладнюють провадження у справах. Наприклад, в окремих його статтях наводяться різні визначення ознак неплатоспроможності.

Загалом Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", в більшій мірі запозичений з аналогічних актів деяких країн Європи та США. Якщо вдається до західного досвіду, то, наприклад, в США з 1978 р. діє типово продебіторська система законодавства, яка дозволяє зберігати колишню адміністрацію й проводити реорганізацію в інтересах старої команди менеджерів, а у Великобританії підходи навпаки прокредиторські. Вітчизняні ж законодавці, очевидно, прагнули знайти "золоту середину", виходячи з необхідності збереження бізнесу боржника, адже у проборжниковій системі відновленням платоспроможності боржника завершується лише від семи до десяти відсотків справ про банкрутство. В той же час, англійці з жорсткою прокредиторською системою зберігають бізнес у п'ятдесяти відсотках випадків, діючи при цьому дуже оперативно: усувають колишню адміністрацію, суд призначає зовнішнього керуючого, головне завдання якого – знайти покупця і швидко продати активи. Після продажу бізнес і робочі місця зберігаються, фірма працює, хоч власник і змінюється на більш ефективного. Наш закон з цієї точки зору виглядає досить еkleктично, оскільки, з одного боку, спрямований на відновлення платоспроможності, а з іншого – досить тривалий час дозволяє здійснювати ці заходи старою командою управлінців, хоч і під певним контролем. Крім того, досудова інстанція не передбачає відсторонення керівництва підприємства-боржника і є системою заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно із чинним законодавством до початку порушення провадження у справі про банкрутство. Таким чином, кредитори втягуються у "переговорний процес" стосовно своїх вимог, який може носити навмисно затягнутий характер. Введення до Закону процедури "мирова угода" та закріплення можливості її укладання на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство також свідчать про зазначену сутність Закону.

В Україні через недосконалість законодавства про банкрутство у судовій практиці виникають проблеми з його застосуванням. Зокрема, на ефективність боротьби із злочинами, пов'язаними з банкрутством, негативно впливають розбіжності в окремих положеннях, що регулюються нормами кримінального і господарського права. Так, згідно зі статтями 218-221 Кримінального кодексу України [3] великою матеріальною шкодою вважається сума, яка в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто сума більше, ніж 8,5 тис. грн. У той же час, справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора до боржника сукупно становлять не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, що складає 61,5 тис. грн. [2].

Порушенню справи про банкрутство чи визнанню підприємства банкрутом у переважній більшості передують певні некоректні чи навмисні дії керівників боржника. Проте, довести вину зловмисників не завжди вдається. Тому нерідко для припинення зловживань у процедурах банкрутства правоохоронними органами практикується порушення кримінальних справ по суміжних статтях Кримінального кодексу, за якими вже існує досвід доказів та застосування норм про зловживання владою або службовим становищем, службову недбалість, службове підроблення, ухиляння від сплати податків, хабарництво, розкрадання і т. ін.

Наслідками недосконалості законодавства, ослабленої уваги до процесів відновлення платоспроможності боржника з боку держави, а також застосування різних злочинних схем є щорічна ліквідація в Україні великої кількості підприємств, чимала частка яких є підприємствами державної власності, стратегічно важливими, соціально значимими через велику кількість робочих місць.

Тому, в Україні активізувалися процеси вирішення даної проблеми, зокрема, 18 вересня 2012 року Верховною Радою України прийнято у першому читанні проект Закону України "Про внесення змін до деяких законів України з питань банкрутства". Проект був розроблений Міністерством юстиції та внесений до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України [11]. Проект передбачає: розмежування повноважень зборів кредиторів та комітету кредиторів на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство, проведення обов'язкової оцінки майна підприємств з часткою державної власності, здійснення продажу майна боржника виключно через аукціон, запровадження повторного визначення кандидатури розпорядника майна із застосуванням автоматизованої системи, впровадження офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство на веб-сайті Вищого господарського суду одночасно з набранням чинності Закону, вдосконалення правового регулювання діяльності арбітражних керуючих, звільнення від сплати судового збору державного органу з питань банкрутства як учасника провадження у справах про банкрутство.

Прийняття проекту сприятиме удосконаленню процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, допуску до здійснення діяльності арбітражного керуючого та чіткому визначенню функцій саморегульованих організацій арбітражних керуючих.

Висновки з даного дослідження. Основною проблемою регулювання банкрутства підприємств чи відновлення їх платоспроможності в Україні є недосконалість законодавства. Незважаючи на весь

прогресивний характер нового механізму банкрутства, він все ж таки не позбавлений недоліків. Світова практика показала, що ефективність його застосування є високою лише за умови наявності всього необхідного "інструментарію". Також зарубіжний досвід регулювання банкрутства передбачає дотримання вимог, без виконання яких дана процедура перетворюється з оздоровчої в каральну. Серед них можна виділити такі як більш-менш стабільна фінансова ситуація, наявність відповідної правової бази, грамотна інвестиційна політика і наявність самих інвесторів, напрацьована система оздоровчих і антикризових засобів, пристосованих саме до економіки даної країни, наявність висококваліфікованого штату антикризових керуючих. Особливо важливим є використання даного інституту в комплексі з іншими засобами: інвестиціями, державним регулюванням і підтримкою.

Література

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Азаренкова Г. М. Сутність та роль санації в системі антикризового управління підприємства // Вісник національного університету Львівська політехніка / Г.М. Азаренкова, О. А. Мурей // Л: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – № 683. – С. 117-121.
5. Біловол Р. І. Методологічні підходи до розробки концепції антикризового управління підприємством / Р. І. Біловол // Регіональні перспективи. – 2007. – № 7. – С. 12-14.
6. Бутирський А. А. Правова природа засобів відновлення платоспроможності боржника / А.А. Бутирський // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3. – с. 190-196.
7. Іващенко О. В. Діагностика банкрутства підприємства / О. В. Іващенко, О. І. Крисак // Держава і регіони. – 2006. – № 5. – С. 129-131.
8. Іорданов В. Банкрутство. Ліквідація / В. Іорданов // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 60. – С. 18-20.
9. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: ukrstat.gov.ua.
10. Офіційний портал Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
11. Офіційний портал Світового банку в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.worldbank.org/en/country/ukraine>.